

Anna Milewska^a, Karolina Maciejczak^b

^aSzkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ^bBiuro Rachunkowe Rachmistrzowie

OBCIĄŻENIA PUBLICZNOPRAWNE PRZEDSIĘBIORSTW Z TYTUŁU ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW I WYBRANE METODY ICH OPTYMALIZACJI NA PRZYKŁADZIE FIRMY ALFA*

COMPANIES REGULATORY LIABILITIES RESULTING FROM WORKERS EMPLOYMENT AND SELECTED METHODS OF THEIR OPTIMISATION ON THE EXAMPLE OF THE ALFA COMPANY

Słowa kluczowe: pracownik, koszty, składka na ubezpieczenie społeczne

Key words: employee, costs, social insurance premium

Synopsis. Dokonano prezentacji poziomu oraz struktury zobowiązań publicznoprawnych firmy Alfa z tytułu zatrudnienia pracowników. Ukazano możliwości kształtowania tych zobowiązań celem ich optymalizacji.

Wstęp

Zatrudnianie pracowników nakłada na pracodawcę wiele obowiązków. Zatrudniając osoby na podstawie umów o pracę, umowy zlecenia czy umowy o dzieło firma przyjmuje rolę płatnika składek w ramach systemu ubezpieczeń społecznych. Pracodawca – płatnik jest odpowiedzialny za prawidłowe rozliczanie pracowników względem ZUS, m. in. za zgłaszanie pracowników do ubezpieczeń, naliczanie właściwej wysokości miesięcznych składek oraz przekazywanie ich na stosowny rachunek bankowy ZUS (oddzielnie na poszczególne fundusze – społeczny, zdrowotny – oddział NFZ oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych).

Pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym, począwszy od dnia zawarcia stosunku pracy do jego ustania. Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia, umowy agencyjnej czy innej umowy cywilnoprawnej o świadczenie usług, podlega ubezpieczeniom od wyznaczonego w umowie dnia rozpoczęcia pracy, do dnia wygaśnięcia tej umowy. Jeżeli zleceniobiorca wykonuje pracę w siedzibie firmy (lub miejscu prowadzenia działalności), podlega z tego tytułu obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu, dobrowolnie zaś ubezpieczeniu chorobowemu. Ponadto, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym podlegają zleceniobiorcy, jeżeli umowa zlecenia stanowi ich jedyny tytuł do ubezpieczenia, a także w przypadku, gdy posiadają ustalone prawo do emerytury (lub renty), a nie pozostają w stosunku pracy. Jeżeli zleceniobiorca wykonuje jednocześnie kilka umów cywilnoprawnych, to podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tej z umów, którą zawarł jako pierwszą. Ubezpieczeniu nie podlegają uczniowie i studenci do ukończenia 26 roku życia [Beliczyńska, Bobak 2008].

Celem artykułu była ocena podejmowanych przez firmę ALFA działań optymalizacyjnych mających na celu minimalizację obciążeń publicznoprawnych z tytułu zatrudnienia pracowników. Koszty te są bowiem jednymi z najbardziej obciążających działalność gospodarczą przedsiębiorców.

Charakterystyka przedsiębiorstwa

Firma ALFA jest to spółka z o.o. mającą swoją siedzibę w województwie mazowieckim. Jest częścią międzynarodowego koncernu ALFA. Firma została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego w 1995 roku. Kapitał założycielski (tj. 85 tys. zł) w całości należy do X, właściciela niemieckiego przedsiębiorstwa XY z siedzibą w kraju związkowym Saara (Niemcy). Koncern XY posiada swoje przedstawicielstwa nie tylko w Polsce, ale również:

- na Węgrzech, z siedzibą w Budapeszcie,
- w Czechach, z siedzibą w Pradze,

* nazwa przyjęta dla potrzeb artykułu, gdyż przedsiębiorca nie wyraził zgody na publikację nazwy własnej.

- w Rumunii, z siedzibą w Bukareszcie,
- w Turcji, z siedzibą w Istambule,
- we Francji, z siedzibą w Sarreguemines.

Grupa XY zajmuje się produkcją i sprzedażą artykułów przemysłowych, w tym materiałów budowlanych, wykończeniowych i dekoracyjnych. Jest także związana z grupą A, zajmującą się produkcją i sprzedażą systemów izolacyjnych dla budownictwa oraz produktów z tworzyw sztucznych dla przemysłu motoryzacyjnego. Przedmiot działalności przedsiębiorstwa ALFA w Krajowym Rejestrze Sądowym został określony następująco:

- produkcja artykułów przemysłowych (w tym również materiałów budowlanych, wykończeniowych i dekoracyjnych),
- sprzedaż hurtowa artykułów przemysłowych,
- sprzedaż detaliczna artykułów przemysłowych, w szczególności materiałów budowlanych i artykułów chemicznych,
- prowadzenie składów celnych i konsygnacyjnych,
- świadczenie usług transportowych i spedycyjnych.

Firma skupia się jednak przede wszystkim na handlu oraz produkcji artykułów przemysłowych. Produkty z logo ALFA obejmują trzy główne asortymenty¹:

- artykuły dekoracyjne, listwy, kasetony, rozety produkowane w stylach: nowoczesnym i tradycyjnym,
- artykuły izolacyjne, tj. ciepło- i zimnochronna izolacja do wewnątrz i zewnątrz, izolacja pod panele podłogowe i płyty drenaży, otuliny do rur wodnych i c.o.,
- opakowania styropianowe, np. do elementów białego montażu sprzętu AGD, elementów szklanych, lusterek, zastosowań specjalnych.

W zakładzie ALFA odbywa się produkcja paneli i płyt sufitowych. W roku 2008 firma wyprodukowała blisko 1,1 mln m² tego asortymentu. Firma ALFA poza swoimi produktami oferuje klientom bardzo szeroki asortyment innych artykułów, tj. listwy ozdobne, belki, rozety, korek oraz akcesoria chemiczne, tj. lakier, bejca czy różnego rodzaju kleje.

Polityka zatrudnienia i wysokość zobowiązań publicznoprawnych wobec podmiotów sektora publicznego

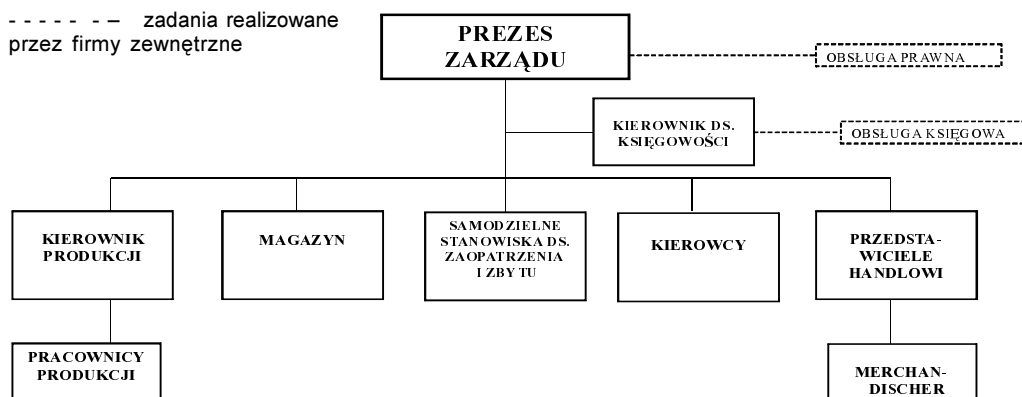
Firma ALFA jest małym przedsiębiorstwem² - zatrudnia przeciętnie 20 pracowników etatowych. Mała liczba pracowników sprawia, że struktura organizacyjna spółki jest prosta (rys. 1). Jest to struktura liniowa, typowa dla małych podmiotów. Zalety takiej formy to przede wszystkim jasne określenie kompetencji poszczególnych pracowników oraz logiczna i uporządkowana droga podejmowania decyzji i przepływu informacji. Biorąc pod uwagę tzw. rozpiętość kierowania, jest to typowa struktura płaska [Chudy i in. 2006]. Charakteryzuje się małą liczbą szczebli organizacyjnych oraz większą liczbą osób bezpośrednio podległych jednemu kierownikowi. Obowiązkiem zakładu pracy jest zgłoszenie do ubezpieczeń każdego pracownika, który podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym oraz zdrowotnym. Termin, w jakim należy dokonać zgłoszenia wynosi siedem dni począwszy od dnia powstania obowiązku ubezpieczenia. W przypadku wygaśnięcia tytułu do ubezpieczeń, na pracodawcy, jako płatnika składek, spoczywa obowiązek wyrejestrowania danej osoby z ubezpieczenia (ma na to również siedem dni). Do obowiązków płatnika należy także składanie comiesięcznych raportów dotyczących kwot składek, które zostały naliczone na poszczególne tytuły ubezpieczeń, oraz wysokości wypłaconych zasiłków. Złożenie kompletu dokumentów rozliczeniowych za dany miesiąc (czyli deklaracji rozliczeniowej DRA oraz imiennych raportów miesięcznych, RCA – o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach, RZA – o należnych składkach na ubezpieczenie zdrowotne, RSA – o wypłaconych świadczeniach i ewentualnych przerwach w opłacaniu składek) w przypadku firmy ALFA musi nastąpić do 15 dnia następnego miesiąca³. W tym samym czasie firma musi opłacić należne składki.

Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń pracowników stanowią istotną część obciążeń publicznoprawnych jednostki (ponad 22% zobowiązań publicznoprawnych). W 2008 roku poziom tych zobowiązań

¹ Informacja marketingowa firmy ALFA

² Zgodnie z zaleceniem Komisji Europejskiej 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. *dotyczącego definicji małych i średnich przedsiębiorstw* (Dz.U. L 124 z 20.5.2003, str. 36), przedsiębiorstwo definiuje się jako małe, jeśli zatrudnia mniej niż 50 pracowników i jego roczny obrót i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln EUR.

³ W przypadku jednostek budżetowych i gospodarstw pomocniczych przekazanie dokumentów rozliczeniowych musi nastąpić do 5 dnia następnego miesiąca, a w przypadku osób fizycznych opłacających składki wyłącznie za siebie, do 10 dnia następnego miesiąca.

Rysunek 1. Struktura organizacyjna spółki ALFA
 Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów wewnętrznych firmy.

zwiększył się o 13% w stosunku do roku 2006 (tab. 1). Największa dynamika wzrostowa charakteryzowała zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne pracowników (wzrost rzędu 35%). Ma to związek z dynamicznym wzrostem liczby zawieranych umów zleceń, od których firma ALFA zobowiązana była naliczyć jedynie składki zdrowotne, bez konieczności odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne.

Mimo, że podatek dochodowy od osób fizycznych nie stanowi kosztu dla przedsiębiorstwa, obliczanie i pobieranie zaliczek na ten podatek należy do podstawowych obowiązków pracodawcy. Obowiązkiem pracodawcy jest także terminowe przekazywanie stosownych deklaracji i informacji podatkowych, tj. deklaracji PIT-4 o wysokości miesięcznej zaliczki na podatek (składana do 20 dnia następnego miesiąca), deklaracji PIT-11/8B – o dochodach oraz pobranych zaliczkach na podatek (przekazywana poszczególnym pracownikom oraz do właściwego urzędu skarbowego, do końca lutego następnego roku podatkowego lub do 15 dnia następnego miesiąca, po miesiącu, w którym pobrano ostatnią zaliczkę) [Poszwa 2005].

Poziom obciążenia firmy ALFA z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych został zaprezentowany w tabeli 2. W 2008 roku suma zobowiązań z tytułu tego podatku była wyższa o 29,3% w stosunku do roku 2006. Wzrost obciążeń podatkiem dochodowym od osób fizycznych był proporcjonalny do wzrostu ogółu obciążeń publicznoprawnych firmy – ich udział w strukturze zobowiązań podatkowych wynosił ok. 6%.

Tabela 1. Zobowiązania publicznoprawne firmy ALFA wobec ZUS w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	Lata			Dynamika	
	2006	2007	2008	2007/2006	2008/2006
Ubezpieczenie społeczne	235 352	265 785	251 673	112,93	106,93
Ubezpieczenie zdrowotne	57 173	71 665	76 915	125,35	134,53
FP+FGŚP	19 795	23 355	24 461	117,99	123,57
Razem	312 320	360 805	353 049	115,52	113,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ewidencyjnych firmy ALFA.

Tabela 2. Zobowiązania publicznoprawne firmy ALFA z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w latach 2006-2008

Miesiące	Rok			Dynamika	
	2006	2007	2008	2007/2006	2008/2006
Styczeń	5 341	7 279	8 990	136,28	168,32
Luty	3 928	4 336	8 059	110,39	205,17
Marzec	4 275	4 760	6 120	111,33	143,16
Kwiecień	3 893	7 727	6 062	198,48	155,72
Maj	6 760	6 113	6 471	90,43	95,72
Czerwiec	5 644	6 240	7 005	110,56	124,11
Lipiec	6 686	7 350	8 064	109,93	120,61
Sierpień	6 550	7 324	8 914	111,82	136,09
Wrzesień	6 186	6 871	7 773	111,07	125,65
Pazdziernik	5 716	7 947	7 662	139,03	134,04
Listopad	11 894	16 203	14 603	136,23	122,78
Grudzień	7 427	11 210	6 349	150,94	85,49
Razem	74 300	93 359	96 072	125,65	129,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych firmy.

Wybrane metody optymalizacji zobowiązań publicznoprawnych

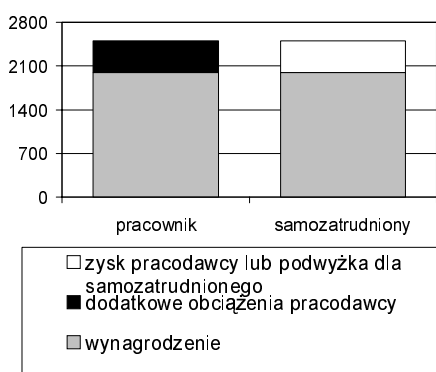
Firma podejmuje działania mające na celu optymalizację zobowiązań publicznoprawnych wynikających z tytułu zatrudniania pracowników, m. in. delegując część realizowanych zadań firmom zewnętrznym. Dotyczy to głównie transportu towarów (tab. 3), obsługi prawnej oraz obsługi księgowej. Usługi świadczone przez firmy zewnętrzne stanowią koszt dla przedsiębiorstwa, jednak podatek naliczony przy zakupie usług wpływa na obniżenie podatku należnego za odpowiednie okresy rozliczeniowe, zmniejsza więc zobowiązanie z tytułu podatku VAT. Korzystanie z usług firm zewnętrznych pozwala także ograniczać koszty organizacji miejsca pracy (w przypadku pracownika administracyjnego byłby to np. koszt usług telekomunikacyjnych, sprzętu biurowego czy odpowiednich programów komputerowych). Korzystanie z usług obcych w zakresie obsługi finansowo-księgowej powoduje także optymalizację potencjalnych kosztów, związanych z wystąpieniem nieprawidłowości w rozliczeniach podatkowych. Odpowiedzialność karno-skarbowa jest bowiem przeniesiona w znacznym zakresie na firmę zewnętrzną. Zatrudnienie dodatkowego pracownika w miejsce usług obcych, spowodowałoby wzrost zobowiązań wobec ZUS, wzrost zobowiązań z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz wzrost zobowiązań z tytułu podatku od towarów i usług VAT. Jeżeli firma zwiększyłaby liczbę zatrudnionych pracowników, a ich liczba w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy wyniosłaby co najmniej 25, powstałby obowiązek dokonywania wpłat na PFRON⁴.

Przez aktywną politykę kadrową, przedsiębiorstwo może kształtować swoje obowiązki publicznoprawne, szczególnie wynikające z pełnienia funkcji płatnika podatku dochodowego od osób fizycznych, składek na ubezpieczenie, a także innych należności budżetowych. Jedną z form optymalizacji kosztów osobowych w firmach jest także samozatrudnienie. Nawet jeśli pracodawca wypłaci pracownikowi wynagrodzenie w wysokości dotychczasowej płacy wraz ze składkami ZUS, to obciążenia zakładu pracy będą znacznie niższe. Zniknie obowiązek opłacania składek za pracownika, a powstanie możliwość odliczenia podatku VAT. Niestety z punktu widzenia pracownika, samozatrudnienie jest bardziej opłacalne tylko przy stosunkowo wysokich zarobkach. Samozatrudniony musi bowiem ponosić koszty swojej działalności, m.in. koszty prowadzenia księgowości. Traci także wiele przywilejów pracowniczych, tj. płatny urlop wypoczynkowy czy świadczenia związane z bezpieczeństwem i higieną pracy.

Tabela 3. Udział kosztów transportu w kosztach ogółem firmy ALFA w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	Lata						Dynamika	
	2006	%	2007	%	2008	%	2007/2006	2008/2006
Koszty ogółem, w tym:	8 678,8	100,0	10 355,4	100,0	11 465,7	100,0	119,3	132,1
usługi obce, w tym:	1 561,3	18,0	1 821,2	17,6	2 267,8	19,8	116,6	145,3
transport	294,5	3,4	300,3	2,9	478,7	4,2	102,0	162,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów ewidencyjnych firmy.

Rysunek 2. Szacunkowe skutki samozatrudnienia

Źródło: http://www.samozatrudnienie.pit.pl/plusy_forma_samozatrudnienia_338.php.

Samozatrudniony musi także liczyć się z ryzykiem gospodarczym (w tym z możliwością zerwania umowy ze zleceniodawcą) [http://www.samozatrudnienie.pit.pl/dalsze_zagrozenia_forma_samozatrudnienia_3201.php].

Samozatrudnienie może być postrzegane przez organy podatkowe jako forma obejścia prawa. Dotyczy to np. sytuacji, w której zakres obowiązków określonych w umowie z osobą samozatrudnioną, jest zbliżony z umowami o pracę innych osób. Także długotrwała umowa zlecenia może zostać sklasyfikowana przez organ kontrolujący jako umowa o pracę [Dymek 2006].

Aby zapobiec wykorzystywaniu samozatrudnienia jako formy uchylania się od opodatkowania, wprowadzono zmiany w definicji działalności gospodarczej zawartej w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Za pozarolniczą działalność gospodarczą nie może być uznane wykonywanie czynności [Dz.U. 2000]:

⁴ Podstawa: art. 21 ust. 1, 2, 2a, 2b lub 2e, art. 31 ust. 3 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2008, Nr 14, poz. 92, z późn. zm.)

- wykonywanych w siedzibie i pod kierownictwem zlecającego,
- gdy ryzyko wobec osób trzecich za ich rezultat (z wyłączeniem odpowiedzialności za dokonanie czynów niedozwolonych) spoczywa na zlecającym,
- gdy osoba wykonująca czynności nie jest obciążona ryzykiem gospodarczym związanym z prowadzoną działalnością.

Należy mieć na uwadze, że o istnieniu stosunku pracy nie decyduje nazwa umowy łączącej strony, ale sama istota współpracy. Aby współpraca samozatrudnionego z byłym pracodawcą nie wzbudzała wątpliwości organów podatkowych, niezbędna jest właściwa konstrukcja umowy, eliminująca przede wszystkim wymienione wyżej okoliczności (np. wprowadzenie zapisu o zakresie odpowiedzialności zleceniobiorcy za rezultat pracy wobec osób trzecich, czy delegowanie części kosztów realizacji zadania na wykonawcę) [Szłęczak-Matusewicz 2008]. Samozatrudnienie może stanowić źródło oszczędności podatkowych jedynie w przypadku, gdy nie jest pozorne, a zawarta umowa nie budzi zastrzeżeń właściwych organów kontrolnych.

Wnioski

Obciążenia z tytułu podatków i innych danin publicznych stanowią istotny element kosztowy w każdym przedsiębiorstwie. Naturalną reakcją zarządzających jest zatem poszukiwanie rozwiązań pozwalających legalnie obniżyć poziom tego rodzaju zobowiązań. Proces optymalizacji danin publicznych polega na planowaniu zmierzającym do zmniejszenia wysokości daniny bądź odłożenia w czasie momentu jego zapłaty. Zarządzanie wpływa także na obniżenie nakładów administracyjnych związanych z rozliczeniami podatkowymi oraz paropodatkowymi.

Na podstawie przeprowadzonych analiz udowodniono, że obciążenia publicznoprawne nie stanowią jedynie wielkości z góry narzuconej, warunkowanej przez otoczenie firmy. Zarządzający mają możliwość kształtowania wysokości tych zobowiązań przez umiejętne planowanie. Niezbędna jest przy tym znajomość związków między określonymi zdarzeniami gospodarczymi a przepisami prawnopodatkowymi zawartymi w odpowiednich aktach prawnych: ustawach i rozporządzeniach. Przed wyborem konkretnego rozwiązania podatnik musi dokonać analizy, czy nie zostanie ono zakwestionowane przez stosowny organ rozliczeniowy podatkowy lub ubezpieczeniowy.

Literatura

- Belczyńska M., Bobak A.** 2008: ZUS – obowiązki pracodawcy jako płatnika. Wyd. Wszechnica Podatkowa, Kraków, s. 7, 8.
- Chudy S., Kabat F., Pietraszewski M.** 2006: *Ekonomika przedsiębiorstw*, cz. 1. Wyd. eMPI², Warszawa, s. 98.
- Dymek M.** 2006: Optymalizacja podatkowa, czyli jak oszczędzić na podatku dochodowym od osób prawnych. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk, s. 25.
- [http://www.samozatrudnienie.pit.pl/dalsze_zagrozenia_forma_samozatrudnienia_3201.php] z dn. 15. 04. 2009. Informacja marketingowa firmy ALFA.
- Poszwa M.** (red.) 2005: *Rozliczenia podatkowe przedsiębiorcy*. Oficyna Ekonomiczna, Kraków, s. 136-138.
- Szłęczak-Matusewicz J.** 2008: *Zarządzanie podatkami*. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 2000, Nr 14, poz. 176 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2008, Nr 14, poz. 92, z późn. zm.).

Summary

Tax and other regulatory burdens are a significant cost element in each company. In this situation managers natural react is to look for solutions allowing for legal decrease in the level of these burdens. Optimisation process of regulatory liabilities includes planning heading for decline of a liability level or time shift of payment moment. Management influences also on decrease in administration input connected with tax and tax-like settlements. Analyses carried out proved that regulatory liabilities have not only imposed endogenous value conditioned by company surrounding. Managers have possibilities to form value of these liabilities through skilful planning. However it needs knowledge on connections between particular economic events and laws on taxes included in appropriate law and regulations. A tax payer must analyse if particular solution is not possible to uestion by a responsible tax or insurance entity.

Adres do korespondencji:

dr inż. Anna Milewska
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu
02-787 Warszawa,
tel. (0 22) 593 40 69
e-mail: anna_milewska1@sggw.pl